

בעזהשי"ת

גליון

יש לחקור

פרשת שלח

תשי"פ לפ"ק

סדרתי בעזרת החונן לאדם דעה

לוי יצחק

בלאמו"ר הרה"ג ר' שלום דוב שנעק שליט"א

גליון זה נתנדב לע"נ

הרה"ח ר' אריה ב"ר יוסף ז"ל

שלום וברכה לכל השואלין ודורשין שהגליון יופיע בעזהי"ת מידי שבת בשבתו והיות

שזה עולה הרבה כסף אנו פונים להציבור החשוב לתרום בעין יפה

תודה רבה

להערות והארות ולנדבות

יש לפנות

1965 60th st

Brooklyn ny 11204

181syesh@gmail.com

708-929-1818

בחזקת בלתי מוגה כלל וכלל

אפשר להוריד הגליון מהאתרים "לדעת"

או אידישער ווינקל, או דרשו.

בענין יסוד האיסור של לשון הרע.

שאלות ויסודות שיתבררו בתוך הדברים

- א] בהשאלה איך מותר לכתוב ולקרות עתון הא יש בו לשה"ר שמדבר בגנות אנשים.
 ב] בהקשיא דהלא כל ענין דיבור לשון הרע אינו אלא עון שמדבר רעה על חבירו ומה שייך הוצאת שם רע על עצים ואבנים.
 ג] בהחקירה בטעם שאסור התורה לספר לשון הרע, אם הוא מצד המספר, או מטעם מי שסיפר עליו.
 ד] נפק"מ א' אם יש איסור לשון הרע כשמדבר על עצמו.
 ה] נפק"מ ב' אם מותר לדבר לשון הרע בטלפון לתועלת, כשאחרים שומעים.
 ו] בהחקירה אם מה שמותר לשון הרע לתועלת, אם היתר תועלת בלשון הרע היינו בגדר דחוייה, או הותרה.
 ז] נפק"מ ג' אם מותר לדבר לשה"ר באופן שלא יבא על ידי הלשון הרע שלו שום רעה להאישה הוא.
 ח] נפק"מ ד' אם מותר לומר שילד זה הוא וילדער חיה וכדומה אינו לשון הרע דזה נארמאל אבל למעשה מזיק לשה"ר.
 ט] נפק"מ ה' אם יש איסור לשון הרע כשמדבר על גוי.
 י] נפק"מ ו' אם אדם רק מסביר מעשה לגנאי אם יש בזה לה"ר.
 יא] נפק"מ ז' במי שמספר לשון הרע ואחר זמן נמצא שהיה לו היתר לדבר אם הרי"ז עבירה וצריך סליחה, או לא.
 יב] נפק"מ ח' אם מותר לכתוב, ולקראות עתון בכל הפרטים, או שצריך לקצר כמה שאפשר.
 יג] נפק"מ ט' אם יש איסור לספר דבר שאינו גנות אבל זה מזיק חבירו.
 יד] נפק"מ י' אם יש איסור לספר לשון הרע כשאין המדובר מקפיד.
 טו] נפק"מ יא' אם יש איסור לשון הרע כשמוחה בפני ב'.
 טז] נפק"מ יב' אם ההיתר שנאמר באפי תלתא ד'מותר לספר הוא אפילו במתכוון לספר לשה"ר או רק בדרך אקראי.
 יז] נפק"מ יג' אם יש איסור לשון הרע כשכותב על חפץ ועל סערוויס.
 יט] נפק"מ יד' אם יש איסור לשה"ר כשכותב טוב על חפץ ועל סערוויס, שבאמת אינו טוב בכלל.
 יח] נפק"מ טו' אם יש איסור לשון הרע מותר להכתוב, ולקורא עתון דהא יש בו לשה"ר שמדבר בגנות אנשים.

ממרגלים, ומה המוציא שם רע על עצים ואבנים כך, המוציא שם רע על חבירו על אחת כמה וכמה וכו', ויליף לה מדכתיב וימותו האנשים מוציא דבת הארץ רעה, הרי דמיתת המרגלים באה להם על כי הוציאו דיבת הארץ.¹

וימותו האנשים מוציא דבת הארץ רעה
 [במדבר י"ד ל"ז].

בגמ' במסכת ערכין [טו ע"א] אר"א בן פרטא בא וראה כמה גדול כח של לשון הרע מנלן

מקורות וביאורים

מייחסים אליו אינו זוכר אולי באמת שמו אחר, ולכן קבעו זאת בסוף שמונה עשרה אחרי תפילת נצור לשוני מרע, שבה תלוי ענין זה [עיין שם באורך].
 ועתה נבין עומק המכוון בקרא דמות וחיים ביד הלשון שכל חיי נצחיותו תלויים בלשון, כי אפשר שכל מה שטרח ויגע יעבור כהרף עין לחברו אם לא ישוב בתשובה, ולא מצאנו הפסד כזה בשום עבירה אחרת וכיון שכל כך גדול ונורא ההפסד, פשוט מעתה רוב השמירה והזהירות שנשמרים מפניו.
 וכן בחובת הלבבות [שער הכניעה פ"ז] מספר שם על חסיד ששלח מתנה למי שדיבר עליו לה"ר ואמר לו שזה תחת אשר נתן לו את זכויותיו, ובאורחות צדיקים [שער הענוה]. ובמגיד מישרים [פ' ויקהל מהדו"ק ד"ה עוד אמר ודבר] כתוב בזה"ל וגם בענין הקמים אשר קמו נגדך אין להרהר כי הם לא יזיקוך אלא הועילו, כי מי שאומר לשון הרע על חבירו מנכין לו מזכויותיו ונותנים וכו' הוא אמת ויציב כונתו לומר שמה שכתוב בספרים שמזכין למספר מזכויותיו ונותנים אותם למי שסיפר עליו זה אמת ויציב ולא גוזמא, ואילו הנה ידעין בני נשא דא הו חדאין כד שמעין דאמרין ביש מנהון כאילו יהבי להון מתנת כסף או זהב עכ"ל ועיין שם שממשיך דאף על פי שבאמת טוב לאדם שידיברו עליו, מכל מקום יפסיק ויעניש את המדברים עליו מפני כבוד התורה והרבה יש להתבונן בזה ולהבין דהלא זה עונש נורא ואיום שלא נמצא כמוהו. ומן הראוי להביא כאן את אשר מסופר שהיה אסיר בבית הסוהר ברוסיה ששהה בחדר לבדו ואמר לסוהר שמאד משעמם לו

גילוי דעת על כל החקירה.

הנה הגליון נכתב עכשיו, וזה לא ממה שכתבתי משנים הקודמין, ממילא לאור המצב אין זמן כלל לעיין כפי הצורך, ובפרט בנושא כזה שמאוד דק ומאוד מסובך אבל מחמת חומר הדבר חשבתי שכיון דהכל נכתב רק בתורת הערה, שזה המטרה לעורר לחשוב בעומק התורה ממילא אז אין חסרון כ"כ אם זה אינו מדויק.
 חומר הדבר.

לגבי העבירה של לשון הרע כתוב דבר שלא נמצא בשום עבירה, דהכתוב אומר מות וחיים ביד הלשון [משלי יח כא], והכונה גם לחיי הנצח דהנה כתוב קהלת [ה ה] למה יקצוף האלוקים על קולך והיבל מעשי ידך, ופירשו חז"ל [במדרש שו"ט פנ"ב] דאזיל על המדבר לשון הרע שמחבל מעט תורה ומעשים טובים שיש בידו, וכתב על זה החפץ חיים [שער הזכירה ריש פ"ז] בזה"ל ופשוט שכונת המדרש הוא כמו שכתבו הספרים הקדושים שמי שמדבר לה"ר על חברו הוא גורם שנוטלים ממנו זכויותיו שעשה עד עתה ונותנין לחבירו עכ"ל.

ובזה מבאר הח"ח [שמירת הלשון ח"ב ריש פ"ז בהגהה השניה שם] מה שמצינו בקדמונים [עיין בהגהת רש"י מיכה ו ט ובאליה רבה קכ"ג ד ובכף החיים שם אות י"א ועוד] להזכיר בסוף התפילה פסוק שמתחיל ומסתיים כשמו למען לא ישכח שמו ביום הדין, וקשה למה ישכח שמו, ומפרש רבנו דכיון שדיבר לשון הרע ועברו זכויותיו לחבירו וחובות חבירו הוטלו עליו שוב מתבלבל ותווה מה שמו, דכיון שרואה שמעשיו מזכים את חבירו ומעשי חבירו

ויש להקשות דהלא כל ענין דיבור לשון הרע הוא שמדבר רעה על חברו, ומה שייך הוצאת שם רע על עצים ואבנים.

ויש לתלות השאלה בהחקירה הבא. ²

יש לחקור בטעם ³ שאסרה התורה לספר לשון הרע, אם הוא מצד המספר, או מטעם מי שסיפר עליו. ⁴

צד א' הוא ⁵ שהקפיד קרא על המעשה של המספר, דהיינו שעצם ה'מעשה סיפור' אסור. ⁶

מקורות וביאורים

כאילו מוזיק חבירו אז למה הוה ככופר בעיקר, ע"כ מוכרח דעיקר חומר עוון לשון הרע אין גדרו כלל מחמת לתא דחבירו כי אם דהוא אחד מחטאי הלשון אשר מלבד מה שיש בזה עוון לחבירו גם בזה עבירה בגוף הלשון, דהלא חטא לשון הרע שמחמת לתא דחבירו אינו שייך לאיסורי הלשון והדיבור בלבד, רק הכח לגנות את זולתו, ואילו בכל הסוגיא בערכין שם משמע דלשון הרע מחטאי הלשון הוא ומות וחיים ביד הלשון אשר נראה מזה דבאמת עיקר החומר החטא נתפס בהלשון בלבד וכן משמע באיגרת הגר"א יעו"ש.

ובספר פותח שער [להגרא"ב פינקל זצ"ל סימן ט"ז] הביא דברי הרמב"ם והוסיף וז"ל ומצאתי בתחילת ספר מעשה רוקח שהביא מכתבי ר' אברהם בן הרמב"ם וז"ל ואעתיק מפי אבא מארי דבר שלא כתב בחברו והוא שהסיבה באמרם ז"ל באלו המדות המגונות [כגון מלבין פני חבירו וכדומה] שהעושה אותם אין לו חלק לעוה"ב, הוא שהנפש שיהי' מדותי אחת מאלו המדות המגונות אין לה תקנה שיגיע לה דבר [כלומר שלימות] שתזכה בה לחיי העוה"ב, וכ"ה במאירי [בריש פ' חלק בסוף ביאורו למשנה] וז"ל ובמקום אחר הזכירו בקצת דברים קלים שאין להם חלק לעוה"ב וכללו בזה המכנה שם לחבירו, והקורא בכנוי, והמלבין פני חבירו ברבים, והמתכבד בקלון חבירו, והביאור באלו שהם דברים יורו על פחיתותם ושאינו ראוי להמנות עם נוחלי העוה"ב וכו', וכ"כ המאירי בב"מ [נ"ח ע"ב].

ומבואר בדבריהם, דהטעם דמלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעוה"ב, אינו משום לתא דעונש על חומר העבירה, ואדרבה הם עבירות קלות, [עכ"פ לפי מחשבת החושב], אלא הטעם שאין לו חלק לעוה"ב הוא משום דהוי נפש גרועה ופחותה שאין בה שלימות, ואין ראוי שיהי' לו מקום בעוה"ב, והיינו כמו בהמה שאין לה שום שייכות לעוה"ב, אף שלא בתורת עונש. וע"ע בלשון הר"מ פ"ג חובל ומזיק ה"ז דכ"ו וז"ל ואינו מחרף ומגדף לעם ומביישן אלא רשע ושוטה, ואמרו חכמים הראשונים שכל המלבין פני אדם כשר מישאל ברבים אין לו חלק לעוה"ב וכו' ומדברי הר"מ הללו משמע נמי שאי"ז משום עונש על העבירה, אלא מחמת חסרון השלימות שבגברא, שהוא אדם רשע ושוטה. עכ"ל הגרא"ב זצ"ל. עיי"ש מה שהאריך בזה בדברים נפלאים.

⁶ ולצד זה נמצא דהוה עבירה של בין אדם למקום, והטעם שאסור לספר לה"ר כתב הח"ח שהמדבר דברי גנאי על ישראל מעורר ונותן כח למקטרג הגדול לקטרג על ישראל ועל ידי זה הורג כמה אנשים בכמה מדינות ומוסיף שם בזה"ל ונוכל לומר שזהו כוונת הגמ' בערכין ט"ז כל המספר לה"ר מגדיל עוונות עד לשמים שנאמר שנתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ פירוש אף שלשונו הוא מהלך בארץ אבל פיו שת בשמים, וכן איתא בתנא דבי אליהו שהלשון הרע שהוא מספר עולה עד כנגד כסא הכבוד ומוזה נוכל לידע גודל החורבן שמחריבים בעלי הלשון את כלל ישראל והרחיב בזה עוד בשער הזכירה פ"ב.

וטעם השני דכשם שאב קשה לו שיאמרו דברי גנאי על בניו כן הקב"ה אינו רוצה שיאמרו דברי גנות על ישראל אשר קראם בני בכורי [שמות ד' כ"ב] ועל זה מובא בחפץ חיים דברים נוראים ואיומים שכתב בלשון קדשו שער הזכירה שם מכלל זה נוכל להבין גודל השנאה שיש לקב"ה על המספר הזה, דכמו שהאב אף שהוא

והסוהר ברוב טובו הביא גלגלת כבידה וקבע אותה בקיר ואמר לו שמאחורי קיר זה יש מטחנת קמח והקמח הנוטחן מחולק לנצרכים ונזקקים ואם רוצה יכול להשתתף במפעל חסד זה, האסיר שמח מאד והשקיע במלאכה מפרכת זו את כל כוחותיו מתוך סיפוק שעושה דבר נעלה כל כך בעת שחוררו בקש האסיר לראות את שקי הקמח הנוטחן כדי לחזות בעיניו במעשי ידיו ואז הראו לו שבעצם אין שם כלום ולא הביאו לו את הגלגלת רק כדי שתהיה לו תעסוקה, ומסופר שמרוב האכזבה קיבל האסיר במקום דום לב כה מר הוא טעם האכזבה, וכן הוא באדם שעובד כל החיים שלו ובסוף מאבד הכל בגלל לשון הרע.

² החקירה שמעתי מהבה"ח שלמה גאלדפינגער נ"ו.

³ בנוסח אחר יש לחקור בעיקר איסורי לשה"ר ורכילות אם הם עבירות מחמת לתא דחבירו, דגורם לו היזק וביוש, או שהם עבירות בגוף לשונו ודיבורו, וכן אם זה לשון הרע זה חטא שבין אדם לחברו או בין אדם למקום.

⁴ וברבינו יונה סובר כשני הצדדים.

דכתב בשערי תשובה [אות רט"ז] וז"ל והמספר לשון הרע שתיים הנה קוראותיו, הנזק והבשת אשר יגרום לחברו, ובחירתו לחייב ולהרשיע את חבריו ושמתו לאידם. עכ"ל. הרי דס"ל דיש בעבירה דלשון הרע את ב' החסרונות הנ"ל.

וכן ע"ש בתחילת דבריו בענין כת לשה"ר שהסביר למה המספר לשה"ר הוי כמו כופר בעיקר והביא שם ב' טעמים וז"ל וזה דבר כת מספרי לשון הרע. אמרו רבותינו זכרונם לברכה [ערכין דף ט"ו ע"ב] כל המספר לשון הרע כאילו כופר בעיקר שנאמר [תהלים יב, ה] אשר אמרו ללשונו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו, ועל כן חשבוהו כאילו כפר בעיקר, כי הוא מסבב וגורם נזק גדול ורעה רבה לחבירו, בהבאישים את ריחם בעיני העם או שאר דרכי הפסד, ולא יתכן אשר יכין אדם לחבירו כלי משחית ונזק מר ממות, מבלי שיעיל לעצמו בזה תועלת וריוח ממון, בלתי אם לכד יצרו את נפשו ופרק עול שמים מעליו ונתק המוסרות וכו'. והשנית על כן נחשב המספר לשון הרע כאילו כפר בעיקר, לפי שאומר בלבבו כי שפתי ברשותו, ומפני שאין בה מעשה, וכי הוא השליט על לשונו, וגמר בדעתו כי אין לו לכלוא את רוח שפתי מדבר העולה על רוחו, וכי האברים המה לבדם אינם ברשותו לחטוא בהם, כענין שנאמר [תהלים ל"ב] שפתינו אתנו מי אדון לנו עכ"ל. הרי שכתב ב' טעמים למה המספר לשה"ר הוי ככופר בעיקר, והטעם הראשון הוא שייך להא דלשה"ר הוא חטא מחמת שגורם בושת והיזק לחבירו, וטעם הב' הוא שייך להא דלשה"ר הוי חטא בעצם דיבורו.

⁵ כצד זה סובר הרמב"ם דכלל דיני לשה"ר ורכילות בהל' דעות [שבהם ביאר הרמב"ם דיני מידות והנהגות], ולכאורה מבואר מזה דבעיקרם אינם דינים מחמת לתא דחבירו אלא בעיקרם הוו דינים דביבורו שלו והוי חלק מדיני דיעות מידות והנהגות.

ויעוין ברמב"ם [פ"ז דעות] אמרו חכמים עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים ולשון הרע כנגד כולם, ועוד אמרו חכמים כל המספר לשון הרע כאילו כופר בעיקר, ועוד אמרו חכמים שלשה לשון הרע הורגת האומרו והמקבלו וזה שנאמר עליו והמקבלו יותר מן האומרו, ואינו מובן היאך אפשר שהעוון שהזיק לחבירו בלשון הרע חמור מן ההורגו, וכן אם העבירה לא הוה רק

צד ב' הוא שהקפיד קרא על הנזק שיוצא למסופר, דהיינו התוצאה שאסור לו לספר על אחר משום כבודו וכיוצ"ב.

והנפקא מינה.

נפק"מ א' אם יש איסור לשון הרע כשמדבר על עצמו.⁷

לצד א' שהקפיד קרא על המעשה של המספר, דהיינו הפעולה, אז י"ל שיש⁸ איסור⁹ לשון הרע אפילו כשמדבר על עצמו.¹⁰

לצד ב' שהקפיד קרא על הנזק שיוצא למסופר, אז בפשטות ליכא¹¹ איסור לשה"ר¹² כשמדבר על עצמו.¹³

נפק"מ ב'¹⁴ אם מותר לדבר לשון הרע בטלפון לתועלת, **כשאחרים הנמצאים סמוך לו** שומעים **גם כן**.¹⁵

מקורות וביאורים

לשון הרע זה, או האם לא הוא לשון הרע, דלשה"ר הוא רק כשמדבר על אחר אבל לא כשמדבר על עצמו.

¹¹ כצד זה מפורש בגמרא ביומא דאיתא התם שאין ראוי לאדם לפרסם חטאיו ולא אמרו שזה אסור באיסור לשון הרע רק שאינו ראוי.

¹² אבל אם השומע אינו יודע שמדבר על עצמו, עדיין י"ל שיש איסור שמכשיל חבירו, אבל להצד שהמדבר על עצמו נפקע בכלל מכל המציאות של לשון הרע אז אולי ליכא איסור אפילו במצב כזה.

¹³ והנה אפשר שיש קצת ראייה לצד זה ממה שכתב החפץ חיים [בסוף הל' לשה"ר כלל י' סעיף י"ז] וז"ל אם נעשה דבר שלא כהוגן, ובא ראובן ושאל לשמעון, מי עשה את הדבר הזה, אפילו אם הוא מבין, שראובן חושדו בזה, אסור לו לגלות מי שעשה את הדבר, אפילו אם ראה בעצמו, רק ישיב, אני לא עשיתי את הדבר. וכל זה שכתבנו הוא מצד הדין, אבל ראוי לבעל נפש שיעשה לפניו משורת הדין, ולא ישמיט את עצמו מזה במקום שיכול להיות שיתודע להשוואל, ויתבייש פלוני על ידי זה, ויותר מזה מצינו בסנהדרין [דף י"א ע"א] בכמה תנאים, שהטילו על עצמם האשמה, כדי שלא יתודע מי הוא החוטא, וכן איתא בספר חסידים [סימן כ"ב] וז"ל ואם הוא בחבורת בני אדם ונעשה דבר אחד שלא כהוגן, ולא נודע מי החוטא, צריך שיאמר, אני הוא שחטאתי, אף על פי שלא חטא כו', עיין שם. עכ"ל. והנה מדברי הספר חסידים לכאורה מוכח דאין איסור לספר לשה"ר על עצמו, דאל"כ איך מותר לומר אני הוא שחטאתי.

אבל לכאורה יש ללמוד עוד דעל עצמו לא הוא חפצא דלשה"ר כלל, דאם בעצם הוא לשה"ר רק דהתורה לא אסרה לשון הרע זה, א"כ למה הוא מידת חסידות לומר שהוא חטא, הא עדיף לומר שלא חטא כדי שלא יאמר דיבור דלשה"ר כלל, אלא משמע דלשה"ר על עצמו לא הוא לשה"ר כלל. אבל אפשר דאין ראוי דאף אם לשה"ר על עצמו הוא בעצמותו חפצא דלשה"ר אבל כיון דהתורה לא אסרה לשה"ר זו י"ל דהוי מידה יותר טוב לקבל האשמה על עצמו כדי להציל אחרים מן החשד.

¹⁴ וודאי דלכתחלה צריכין למנוע עצמו מלדבר במקום שאפשר לאחרים לשמעו, השאלה הוא רק בדיעבד אם יש היתר לדבר כשאין ברירה אחרת כרגע.

¹⁵ בעצם י"ל שהשאלה תלי בחקירה אחרת. יש לחקור אם מה שמוותר לשון הרע לתועלת, אם היתר תועלת בלשון הרע היינו בגדר דחוויה, או הותרה.

(א) **צד א'** הוא שבעצם זה הוה לשון הרע, אלא כיון שיש תועלת ודין של לא תעמוד על דם רעך מותר לומר את הלשון הרע.

(ב) **צד ב'** הוא ד'היתר של לה"ר לתועלת היינו בגדר הותרה שאינו נקרא בכלל דין לשון הרע בכה"ג.

מבין שהדבר אמת מכל מקום מתעורר בליבו עבור זה שנאה גדולה על המספר, כן הדבר יותר ויותר בענין זה כידוע דהקב"ה אוהב לאדם יותר משהאדם אוהב את עצמו ורוצה רק בטובתו של ישראל ושלא ידברו עליהם דלטוריא כלל והמספר לשון הרע גורם היפוך כל זה על כן הוא נתעב מאד בעיני השם יתברך עכ"ל.

⁷ ידוע המעשה המסופר על החפץ חיים זיע"א שפעם פגש בו אדם שבא לראוין לשחר פניו ולא ידע אדם זה שהעומד לנגדו הוא החפץ חיים בעצמו, ושאל אותו איפה גר החפץ חיים, והח"ח השיב לו שלא כדאי לו ללכת אליו כי הוא מכיר אותו אישית ויודע בו שאינו צדיק כפי שהעולם סבורים בו, ואותו אדם נתקצף עליו עד מאד איך מדבר סרה בגדול הדור, והכהו ולבסוף כאשר נודע לו שזה החפץ חיים בעצמו נצטער מאד ובקש מחילתו, ואז אמר החפץ חיים שהוא שגה בדבריו כי גם על עצמו אסור לומר לשון הרע.

אבל באמת קשה להאמין שכך אמר החפץ חיים שיש בזה איסור לשון הרע, כי מפורש בספרו בתרי דוכתי שלשון הרע על עצמו מותר [כלל א' ס"ק ט"ו ובכלל ז' סעיף ו'] ומוסיף שם שגם מותר לשומע להאמין.

ואיני יודע אם דייוק מספרי סיפור זה בלשונם שהחפץ חיים אמר שיש בזה איסור דשמא לא אמר אלא שאין זה ראוי, שגם על עצמו אין ראוי לומר לשון הרע, אבל אם אכן כן אמר רבנו יש לפרש דהלא אותו אדם לא ידע שהוא מדבר עם החפץ חיים בעצמו ויש לחוש שהוא יתפתה להאמין, וכיון שהוא לא יודע שהח"ח מספר על עצמו ודיבור זה מותר אם כן הוא סבור לעשות עבירה והוי כמתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה דצריך כפרה [עיין בבאר מים חיים כלל ד' ריש ס"ק מ"ו] והגורם לו את זה עובר בלפני עיור [כמובא בבאר מים חיים שם] ממילא משום הכא אמר שאסור לדבר על עצמו.

⁸ והטעם משום דלמעשה מדבר בגנות על ישראל.

אבל באמת אפילו לצד זה י"ל דכשמדבר על עצמו לא נקרא בכלל דמדבר בגנות, דרק כשמדבר על אדם אחר נקרא דמדבר בגנות אבל על עצמו לא שייך דבר כזה, וצ"ע.

⁹ כצד זה משמע בפשטות לשון הנביא, והנה עי' בישע"י [פ"ו פ"ה] דכשהנביא אמר "אוי לי כי נדמיתי כי איש טמא שפתים אנכי ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב" דנענש על זה כמו שכתוב שם "ויעף אלי וגו' ובידו רצפה", ואמרו חז"ל שאמר לו הקדוש ברוך הוא למלאך רצוף פה שאמר דילטוריא על בני, ואף שכלל עצמו בהגנות והשיבו הקב"ה עליך אתה רשאי לומר ואי אתה רשאי לומר עליהם וכמו דאיתא בילקוט שם. ומבואר ד"עליך אתה רשאי". וחז"ל דאין איסור לספר לשה"ר על עצמו.

¹⁰ אבל אין זה פשוט דבעצם יש לחקור בענין המדבר לשה"ר על עצמו אם בכלל נקרא (א) והנה יש לחקור בהא דמבואר ד"עליך אתה רשאי", האם בעצמותו הוא לשון הרע אלא דהתורה לא אסר

לצד א' שהקפיד קרא על המעשה של המספר, דהיינו הפעולה אז י"ל שאסור לדבר.²⁰

לצד ב' שהקפיד קרא על הנזק שיוצא למסופר, אז לכאורה ליכא אסור אם זה אינו גורם היזק.

נפק"מ ד'²¹ אם מותר לומר שילד זה הוא ווילדער חיה וכדומה דזה **מדרכי** קטן ואינו גנאי לו,

לצד א' שהקפיד קרא על המעשה של המספר, דהיינו הפעולה אז י"ל שמותר¹⁶ לדבר.

לצד ב' שהקפיד קרא על הנזק שיוצא למסופר, אז לכאורה **עבר על** אסור¹⁷ אם זה גורם היזק.

נפק"מ ג'¹⁸ אם מותר לדבר לשה"ר באופן שלא¹⁹ **יגרם** על ידי הלשון הרע שלו שום רעה להאיש ההוא.

מקורות וביאורים

חולף על פניהם ילד מכיתתו של ר' משה, פונה ר' משה לר' חיים ואמר לו אתה רואה את הילד הזה כבר שנים שלא היה לי כזה ילד שובב בכיתה הוא מסוגל ברגע להפוך את כל הכיתה, ר' חיים קוטע מיד את השיחה ומתפלל ר' משה מה עם איסור לשון הרע ככה לומר לה"ר ללא כל תועלת, משיב ר' משה לעומתו לשון הרע חס ושלום הרי מדובר בילד קטן ועל קטן אין איסור לשון הרע, ר' חיים משתומם ואומר הלא מפורש להדיא בחפץ חיים שיש איסור לה"ר גם על קטן, ר' משה משיב מיד: **לא, טעות בידך!** מפורש בחפץ חיים שעל קטן אין איסור לה"ר.

שני המלמדים ממהרים לבית המדרש הסמוך ופותחים יחד את החפץ חיים ומשתאים לראות ששניהם צודקים, צודק ר' חיים בדבריו כי הח"ח בהלכות רכילות ריש כלל ז' כותב בזה"ל אין חילוק אם על מי שמספרים עליו הוא איש או אשה גדול או קטן עכ"ל, וצודק גם ר' משה שהתיר לספר כי הח"ח בהלכות לה"ר כלל ח' סעיף ג' כותב בזה"ל ולפעמים שייך איסור לשון הרע אפילו על קטן כגון לספר גנותו של יתום קטן שמגדלים אותו אחרים בתוך ביתם, דעל ידי זה יוכל להסבב שיגרשו אותו מאיתם, וכן כל כהאי גוונא היכא שעל ידי סיפורו יסובב להזיק לקטן או להצר לו על ידי זה עכ"ל, הרי בהדיא שאינו אוסר סתם לשון הרע על קטן רק מחדש אופן שמזיק לו, אבל סתם לה"ר שמספר בגנותו מתייר והלכו לשאול לאחד מגדולי הדור [אבל לא כתב השם].

ואמר הגדול דאין שום סתירה, דאכן מצד ההלכה אין הפרש בין גדול לקטן, דגם קטן בר ישראל הוא וחלילה לספר בגנותו, אכן מצד המציאות יש ביניהם חילוק גדול דבמציאות רוב דברים שהם גנאי אצל גדול אינם גנאי כלל אצל קטן, דכשמספרים על קטן שאינו לומד טוב, או מתפלל טוב, וכן כשמספרים על שובבותו ותעלוליו אין זה גנאי ושמוץ דופי עליו, כי הכל יודעים שכן דרכם של קטנים ואין רואים זאת כחסרון לפיכך כתב החפץ חיים שבאיזה אופן יצויר לשון הרע שאסור בו באופן שמזיק לו דזה ודאי אסור גם בקטן, וזה כתב בהלכות לשון הרע שבהם עוסקים בדברי גנאי ודופי על האדם וזה לא שייך כ"כ בקטן, מה שאין כן בהלכות רכילות שבהם האיסור הוא לגרום ריב וסכסוך בין הבריות זה שפיר נוהג גם בקטן דגם לקטן צר ומר במריבות וסכסוכים ולכן שם סתם לאיסור דבכל אופן אסור לרכל על הקטן. **היוצא מכל הנ"ל בקיצור.**

דבעצם יש איסור לשון הרע על קטן כגדול, אלא שאין איסור כשאינו גנאי, ועל פי רוב אין גנאי בשובבות של הקטנים, ואם כן דבריו של ר' משה היו מותרים כיון שאין זה דבר גנאי וחסרון על אותו הילד ואמנם אם רוצה לספר על ילד שיש לו תכונות קשות כגון שהוא עז פנים למידה וכל שכן אם מגלה חליו, זה אסור כי זה נחשב גנאי גם על קטן, וגם זה יכול להזיק לו בפרט כשיגדל ויזכרו לו זאת, ומה שכתב הח"ח כאן קטן אין המכוון שתלוי ברגע הכנסו למצוות, אלא הכל לפי הענין מה נחשב גנאי עליו לפי גילו ומה לא כי יש דברים שאם יעשה נער בן י"ב שנים ייחשב הדבר כגנאי עליו או על הוריו שלא חנכוהו.

הנפק"מ יהיה כשיש לו היתר לדבר לשה"ר משום דהוה לתועלת אבל יש לו דרך אחרת לגלות מה שרוצה לומר באופן שלא יעבור על איסור לשון הרע, אם צריך לומר בדרך האחר, או שמותר לדבר בהדיא דהוה לתועלת.

(א) לצד א' שבעצם הוה לשון הרע אז אם אפשר בדרך אחרת וודאי כדי לגלות בדרך האחרת, דהא הוה כאפשר לקיים שניהם.

(ב) לצד ב' דהוה היתר אז אין שום בעיה להגיד בהדיא אפילו דיש דרך אחרת.

החפץ חיים [בבאר מים חיים כלל יו"ד סעיף קטן י"א] מביא את הגמרא ביבמות כ ע"ב דאמר ריש לקיש כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבוא עשה וידחה לא תעשה ומוזה למד שם שלשון הרע לתועלת רק מותר כאשר אי אפשר לעשות בדרך אחרת, הרי שלמד שגדר לשון הרע הוא בגדר דחוויה, והביא שם ראייה לדבריו ממאי דאמרינן בסנהדרין [יא ע"א] במעשה דעכן דכתיב ויאמר ד' אל יהושע קום לך למה זה אתה נופל על פניך חטא ישראל אמר לפניו רבש"ע מי חטא, אמר לו וכי דליטור אני לך הטל גורלות ופירש רש"י דליטור רכיל, ולכאורה יפלא מאד וכי על איש כעכן שמעל בחרם ועל ידו נפלו ישראל במלחמה ובא על נערה מאורסה ועבר על חמשה חומשי תורה כמבואר [שם מד ע"א] שייך לשון הרע עכ"ל, ומוזה הוכיח שכיון שאפשר בדרך אחרת ע"י גורלות הרי זה לשון הרע כל עוד שלא עשה בדרך האחרת וכמו הגמרא ביבמות הנ"ל, וכן הוכיח החפץ חיים מכמה סוגי נזיקין שעושים לתועלת שתמיד נחשב בש"ס לדחוויה ולא להותרה.

וזה תלי לכאורה בחקירה שלנו, דלצד א' שהאסור הוא מצד המספר שאסור לדבר בגנות אז במקום שיש תועלת, לא נקרא דמדבר בגנות רק שמזהיר חבירו, ממילא נמצא דהוה הותרה בכהאי גוונא. **ולצד ב' דהאסור לשה"ר הוה על מה שמזיק חבירו א"כ אפילו הוא מספר לחבירו לתועלת וודאי שעדיין נקרא מזיק רק שהוה דחוויה.**

16 דכיון דהוה לתועלת אז לא הוה לשון הרע, דזה לא נקרא מדבר בגנות, ממילא כיון דכל האיסור הוה לדבר בגנות וזה לא נקרא דמדבר בגנות, אז מותר לדבר.

17 דהא ליכא שום היתר להזיק חבירו רק למי שיש תועלת יש היתר כעין דחיה, אבל לא לאדם אחר.

18 הנפק"מ שמעתי מהבה"ח שלמה גאלדפינגער נ"ו.

19 כגון שלא קבלו השומעין את דבריו וכיוצא כזה.

20 וכצד זה מבואר בגמ' במסכת ערכין [טז ע"א] שאמרו שם שיש שני מיני כפרה ללה"ר אם אהנו מעשיו נגעים באים עליו, ואם לא אהנו מעשיו המעיל מכפר עליו, וכתב הח"ח באריכות [כלל ג' ס"ו ובבב"ח שם] לפרש את דברי הגמרא דלא אהנו מעשיו היינו שהשומעים לא האמינו לו ומכל מקום הוה לשון הרע ומוסיף להוכיח שגם אם המספר ידע מתחילה שלא יאמינו לו גם זה בכלל האיסור.

21 מעשה שהיה [ושיהיה למי שאינו מעיין בגליון 'יש לחקור'], ר' משה ור' חיים שני מלמדים פנו לביתם לאחר יום לימודים והנה

לצד א' שהקפיד קרא על המעשה של המספר, דהיינו הפעולה, אז י"ל שיש²⁶ איסור²⁷ לשון הרע כשמדבר על גוי.

לצד ב' שהקפיד קרא על הנזק שיוצא למסופר, אז בפשטות ליכא איסור²⁸ לשה"ר²⁹ כשמדבר על גוי.

אבל למעשה זה יכול להזיק להקטן, אז מה הדין האם מותר לספר או לא.

לצד א' שהקפיד קרא על המעשה של המספר, דהיינו הפעולה, אז י"ל שאינו אסור.²²

לצד ב' שהקפיד קרא על הנזק שיוצא למסופר, אז לכאורה אסור לספר, מפני שזה גורם²³ היזק.

נפק"מ ה' אם²⁴ יש איסור לשה"ר כשמדבר על גוי.²⁵

מקורות וביאורים

שאינו בן אומתך סוף בן אומתך תתן דופי ע"כ. ולכאורה מבואר דיש חסרון לדבר במי שאינו בן אומתך. והנה עיין בהעמק שאלה [ריש שאילתא כ"ח] שהביא המדרש הנ"ל וכתב וז"ל משמע דאסור לדבר אפי' על מי שאינו בן אומתו, וכתב הרד"ל שהכוונה על גוי [עי' ברד"ל שם שכתב דמכאן שאסור לספר לשה"ר על עכו"ם], אבל באמת אאל"כ דגוי לאו אחיך הוא כדאיתא בפ' החובל אלא קאי על גר ובשביל שסרו רע כדאי' בפ' הזהב, משו"ה דרך לדבר עליו לשה"ר, וזה אסור שהרי אחיך הוא עכ"ל.

והנה הנצי"ב הביא ראי' לשיטתו ממה שכתב השאילתות שם וז"ל דאסיר להון לדבית ישראל לאישתעווי לישנא בישא חד על חבריה עכ"ל. אלא דיש להעיר דאפשר דאין מזה ראי' דהנה עיין בדברי הנצי"ב [שם להלן באות ג'] שכתב דרבינו ברכילות מיירי בכל השאילתא, עיי"ש. הרי מבואר מדבריו דבשאילתא זו השאילתות מדבר על רכילות וי"ל דלכך הוא סובר דהאיסור הוא רק לספר על ישראל, אבל בלשה"ר לעולם י"ל כשי' הרד"ל דהאיסור הוא גם על עכו"ם. ובאמת עי' בשאילתא קכ"ט ששם כתב וז"ל דאסיר להון לדבית ישראל לאישתעווי לשון הרע. עכ"ל. הרי דשם לא הזכיר דהיינו דוקא על ישראל. ובאמת ע"ש שהמשיך וז"ל וכי היכי דאסיר לאשתעווי הכי אסיר לקבולי' דהכי אשכחן במרגלים דבדיל לשה"ר דאישתעו להון לדבית ישראל וקבלוה ישראל מינייהו איענשו עלה דמילתא עכ"ל. הרי דיליף דין זו מהמרגלים, והנה המרגלים דיברו על עצים ואבנים ולא דיברו על בני ישראל וא"כ א"ש דהחם לא הזכיר שהאיסור הוא דוקא על ישראל, ובשאילתא כ"ח שהזכיר ישראל לא הזכיר המרגלים. [אלא דאין ראי' מהמרגלים לאסור לשה"ר על עכו"ם ד"ל דארץ ישראל שאני].

²⁶ אבל יש להוסיף כי פעמים יש דביבור על גוי איסור תורה והיינו אם זה מזיק לישראל, כגון אם יש עובד גוי בחנות של יהודי, או קבלן יהודי שמעסיק עובדים שאינם בני ברית ואומרים עליהם שאינם ישרים, או אינם מוצלחים, וגורמים לו נזק בזה, דזה הוי איסור תורה כמ"ש הח"ח [כלל ה' ס"ז].

²⁹ וכצד זה משמע מפשטי' דקרא דהאיסור לספר רכילות הוא דוקא על עמך, והיינו ישראל, אבל אין איסור לספר רכילות על עכו"ם.

הנה אף להסוברים שיש ראי' מהפשטיה דקרא דהאיסור הוא דוקא לספר על ישראל, יש להסתפק דאפשר דזהו דוקא בהאיסור רכילות, דיסוד האיסור הוא דמביא שנאה בין השומע לזה שסיפר עליו, א"כ מסתבר דהאיסור הוא דוקא אם מביא שנאה בין ב' ישראלים, [ועי' בשע"ת ש"ג אות רכ"ב שכתב וז"ל החלק השלישי הולך רכיל, והוזהרנו על זה מן התורה, שנאמר [ויקרא פ"ט ט"ז] "לא תלך רכיל בעמיך", וגם זה נקרא לשון הרע, והוא בכלל כת מספרי לשון הרע וכו', ונזק הרכילות חדל לספור כי אין מספר, כי

²² והטעם שאין זה גנאי אצלו.

²³ דאם למשל דמספר על ילד למלמד אחר, הא יכול להיות שזה יהיה המלמד שלו לשנה אחר אז יהיה היחס שלו כלפי תלמוד זה ביותר קשות משום דיחשוב שהוא רוצה להרוס הכיתה וכדומה נמצא שע"י שמספר מזיק להקטן.

ממילא אם יתכן שילד זה עוד יהיה בכיתה של המלמד האחר, א"כ אם מספר שילד זה הוא "ווילד" וכדומה א"כ זה יכול להרוג את עתידו של הילד, דהרבה פעמים ילד אפילו אם הוא היה ילד קשה מאוד אז כשבא שנה חדש הוא משתדל מאוד להשתנות ואם יש להמלמד בראש שילד זה אינו טוב, אז יתכן שיהיה קשה להילד להשתנות שילד ירגיש זאת, והמלמד מתנהג כלפי הילד בציור כזה ממילא יש להזהר מאוד בזה, רק אם יודע שזה יהיה לתועלות וכל אחד ישתמש אם התוספות הראש שלו לדעת מתי והאיך.

²⁴ ונפק"מ זה נוגע מאוד דהא כל העתונים הם מלא לשון הרע על גוים, ומדבר בגנות מעשיהם, ממילא אם יש איסור לספר לשון הרע על גוי אולי יש איסור לקרוא העתון אפילו דאין בו שום לשה"ר רק על עכו"ם [עיין בסוף יותר באריכות בענין אם חדשות הוה לשה"ר].

²⁵ והנה בפ' קדושים איתא לא תלך רכיל בעמך, ומפשטיה דקרא מבואר דהאיסור לספר רכילות הוא דוקא על עמך, והיינו ישראל, אבל אין איסור לספר רכילות על עכו"ם.

אבל לפי הרמב"ן ליכא ראי' מהפשטיה דקרא כלל דעי' ברמב"ן עה"פ לא תלך רכיל שכתב וז"ל ואונקלוס תרגם רכילות ענינו וכו' כי להבין הענין הוא מתכוין אבל בלשון הקודש היו קורין אותם "הולכי רכיל" וכו' כי הרוכל הולך כל היום קונה מכאן ומכאן והולך ומוכר במקומות אחרים ככאן וככאן, כמו שמזכירין חכמים [מעשרות פ"ב מ"ג] רוכלין המחזירין בעיירות וזה טעם "בעמך". עכ"ל. הרי דלהרמב"ן אין כוונת "בעמך" דהוא מספר על עמך, אלא הכוונה היא שהוא הולך בין "עמך" לשמוע דברים לספר.

²⁶ והטעם משום דלמעשה מדבר בגנות, והקפידה הוא שלא לדבר מהגנות.

²⁷ וודאי דבפשטות הסברה הוא דעל גוי ליכא איסור לשה"ר אבל זה לא פשוט כ"כ.

והנה במדרש [דברים רבה פרשה ו' פיסקא ח-ט] עיי"ש דאיתא ד"א א"ר חנינא אין הנגעים באין אלא על לשון הרע ורבנן אמרי תדע לך שהנגעים באין על לשה"ר הרי מרים הצדקת ע"י שדברה לשון הרע במשה אחיה קרבו בה הנגעים, מנין שנאמר זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים, וזש"ה [תהלים נ'] תשב באחיך תדבר בן אמך תתן דופי אמר ר' יוחנן אם הרגלת לשונך לדבר באחיך

נפק"מ ו' 30 אם אדם רק מסביר מעשה לגנאי, אם יש בזה לה"ר.³¹

לצד א' שהקפיד קרא על המעשה של המספר, דהיינו הפעולה, אז צריך כפרה, אפילו אם נודע למפרע שהיה לו היתר.³⁵

לצד ב' שהקפיד קרא על הנזק שיוצא למסופר, דהיינו התוצאה שאסור לו לספר על אחר משום כבודו, אז אינו צריך סליחה.³⁶

נפק"מ ח' 37 אם מותר לכתוב, ולקרות - מעשה לה"ר שנצרך לפרסמו לתועלת הציבור - בכל הפרטים, או שצריך לקצר כמה שאפשר.

לצד א' שהקפיד קרא על המעשה של המספר, דהיינו הפעולה, אז אולי צריך³⁸ לקצר כמה שאפשר **בסיפור וקריאת המעשה.**

לצד ב' שהקפיד קרא על הנזק שיוצא למסופר, אז לכאורה אפשר דאינו אסור לספר **כיון שמוכן שכן הוא דעתו, אבל השומעים יודעים דאפשר שאינו אמת כלל.**³⁴

נפק"מ ז' במי שמספר לשון הרע ואחר זמן נמצא שהיה לו היתר לדבר, אם הרי"ז עבירה וצריך כפרה, או לא.

מקורות וביאורים

שעשה משה ורק מרים פירשה את הגנאי שבזה ומכל מקום הוי לשון הרע.

³³ והטעם דאפילו הכל ראו המעשה אבל לדבר בגנות האדם זה בעצמו הוה איסור.

³⁴ והטעם דכיון דהכל ראו ושמעו הדרשה ממילא כל אחד יודע אם הוא בעל דרשן טוב וכו' ממילא מה שזה אומר אינו מזיק להבעל דרשן, אבל צריכין לעיין היטב בכל ציור וציור בנפרד אם אינו גורם היזק ע"י שמדבר דלמעשה יכול להיות שאפילו שני בני אדם ראו מעשה אחד ובפשטות נראה דהיה כשלון גדול, אבל אולי חבירו אינו חושב כן, וע"י שהוא אומר דהיה כשלון או חבירו יאמר נמי שהיה כשלון ויהיה גורם נזק להבעל דרשן וכדומה.

³⁵ כצד זה מבאר החפץ חיים [בהלכות לשון הרע כלל ד' סעיף י"א] דאם אחד רוצה להכניס את חברו בענייני מותר לדרוש ולחקור אצל אנשים על מהותו וענינו, אף דיכול להיות שיספרו לו גנותו אך צריך להודיע לחברו את סיבת דרישתו, ואז אף אם יספר עליו חברו גנות אין הוא עושה כזה איסור, כיון שאינו מתכוון בתשובתו לספר גנות חברו אלא רק להיטיב עם זה השואל אבל אם לא יודיע למספר יש למספר איסור דאף שעל ידי ספורו נעשה טובה לאחר, מכל מקום הוא לגנותו התכוון.

³⁶ כצד זה מוכיח בחמדת ישראל מדברי האור החיים פרשת ויחי בבאיור דברי יוסף לאחיו דאף שנתכוונו לרעה מ"מ בעבירה שבין אדם לחבירו אין עבירה בנתכוין לאכול בשר חזיר.

³⁷ הנפק"מ זה הוא על פי מה שראיתי מי שרוצה לומר שכיון דמותר לדבר לשה"ר כשיש בו תועלת א"כ י"ל שבעצם לדעת החדשות ומה שקורא בעולם [במקום שיש חשש לשה"ר] יש בהם תועלת דהיה מן הגדולים שקראו העתון [אבל רק הראשי פרקים], ובפרט בזמן הזה יכול להיות שלדעת הפליטיק והחדשות יש בהם תועלת לדעת שלא ליפול בתוך בעיות וכדומה, אבל וודאי שצריכין לשקול כל מיני חדשות בפני עצמן, ובפרט כשאפשר רק לקראות הראשי פרקים ובזה לדעת מה שצריכין א"כ אולי אין היתר לעיין יותר, וצ"ע, וי"ל שתלי בהחקירה הנ"ל.

אבל כדי לזכור שאפילו תאמר שמותר מטעם דהוה דברים שיש בהם תועלת אבל אסור להאמין, רק ראוי לחוש אליו.

³⁸ דהא לצד זה האיסור הוא העצם דיבור בגנות, א"כ אפילו תאמר שיש היתר לכתוב ולקרות עתון, אבל זה רק כמה שצריכין, אבל להאריך בהגנות אין שום תועלת א"כ אפשר שאסור לכתוב ולקראות.

הוא מרבה שנאה בעולם ומכשיל את בני אדם לעבור על מה שכתוב בתורה [ויקרא יט, ז] "לא תשנא את אחיך בלבבך". ובאות רכ"ד כתב ז"ל והמסכסך אחים ואוהבים ומביא שנאה ביניהם, קשה מכל חלקי לשון הרע, שנאמר [משלי ו'] "ומשלח מדנים בין אחים", עכ"ל, אבל באיסור לשה"ר לכאוי יש לצדד דאסור לספר גם על גוי, לפי הסוברים דעיקר היסוד דאיסור לשה"ר הוא דהוי מידה רעה לגנות, י"ל דגם אם מגנה גוי הא למעשה הוה דברי גנות ויש לאסור גם לספר על גוי, אבל לצד ב' דהוה מזיק י"ל שבמזיק כזה לא אסור התורה להזיק גוי.

³⁰ ונפק"מ זה נוגע מאוד שהרבה פעמים כשהמעשה כבר מפורסם ויש קבוצה שמדבר אודות המעשה, אז אסור להסביר המעשה לגנות.

³¹ מעשה שהיה [ושיהיה למי שאינו לומד הלכות לשה"ר] מאיר ודוד עומדים ומשוחחים ובסמוך להם עומד אדם ומדבר בפלפון ומגנה את פלוני באזני השומע כמה הוא אינו הגון במעשיו, ויאמר מאיר לדוד אינני מבין איך מסוגל אדם לדבר ככה ולעבור על איסור לשון הרע החמור בריש גלי, משיב לו דוד מי אמר שמדבר באיסור אולי כל דבריו לתועלת, אומר לו מאיר הלא תראה את עיניו שהם מלאות כעס על אותו פלוני שהוא מגנהו וכלל לא נראה כמדבר לתועלת רק מתוך כעס ושנאה, ויען דוד ויאמר למאיר לדעת אתה הוא שנשכלת עכשיו באיסור לשון הרע באשר גינית באוזני את האדם הזה, מתפלל מאיר ושואל הלא בעיניך ראתי ובאוזניך שמעת ולא סיפרתי לך סיפור שאינך יודע ומה איסור יש בזה, וישב דוד הלא בעיני אדם זה לא נחשד כמספר לה"ר, ואתה הוכחת ופירשת את מעשהו לגנאי ונמצאת מספר גנותו של אדם זה, מאיר מחזיק בדעתו וטוען שלפרש מעשה זה לא לשון הרע, כי רק אם מספר מה שלא ראה וידע השומע זהו לשון הרע, אבל להסביר לאדם את אשר רואות עיניו זה אינו בכלל לשון הרע.

ובעצם זה יכול להיות בהרבה ציורים, למשל כאשר רבים שומעים דרשה ואחד אומר שהדרשן מכוין להנאת עצמו או שאר ענייני דופי, וכן כששומעים פסק דין מדיינים ואחד מלעיג עליו, יש לעיין אם הוי לשון הרע כיון שאינו מחדש כלום רק מפרש מה שכולם רואים.

ויש לעיין מה הדין ויש לתלות בהחקירה הנ"ל.

³² וכצד זה יש ללמוד ממעשה מרים [כמבואר בח"ח ריש כלל ח' בבמ"ח ועיין תוס' שבת פז ד"ה ואתה] שידעו שניהם את המעשה

לצד א' שהקפיד קרא על המעשה של המספר, דהיינו הפעולה, אז י"ל שאסור לדבר לשה"ר אפילו כשהמספר אינו מקפיד.⁴¹

לצד ב' שהקפיד קרא על הנזק שיוצא למסופר, דהיינו התוצאה אז במקום שאינו מקפיד, אז אין בזה איסור.⁴²

נפק"מ יא'⁴³ אם יש איסור לשון הרע כשמוחה על מי שמחזיק בקרקעותיו בפני ב'.

לצד א' שהקפיד קרא על המעשה של המספר, דהיינו הפעולה, אז יש איסור לשון הרע אם מוחה רק בפני ב'.⁴⁴

לצד ב' שהקפיד קרא על הנזק שיוצא למסופר, דהיינו התוצאה, א"כ אם כבר מותר לפרסם, וממילא הנזק כבר נעשה בלאו הכי, אז אפשר לכתוב ולקראות באריכות.³⁹

נפק"מ ט'⁴⁰ אם יש איסור לספר דבר שאינו גנות אבל זה מזיק חברו.

לצד א' שהקפיד קרא על המעשה של המספר, דהיינו לדבר בגנות חברו אז במצב כזה דליכא גנות מותר לספר.

לצד ב' שהקפיד קרא על הנזק שיוצא למסופר, דהיינו התוצאה, אז גם בכהאי גוונא אסור לספר.

נפק"מ י' אם יש איסור לספר לשון הרע כשאין המדובר מקפיד.

מקורות וביאורים

בקיצור היוצא מהנ"ל. שיש מחלוקת בין הרשב"ם לרבותיו אם יש איסור לשון הרע לומר להמחזיק שפלוני מחה בו, ויש לעיין דבמה נחלקו, וי"ל שנחלקו בהחקירה הנ"ל.
⁴⁴ אני בעצמי לא הייתי כותב נפק"מ זה דהא יש לי כמה קשיות על זה כמו שאכתוב לקמן, אבל ראיתי כמה שכתבו [ואינו כעת תח"י] שמחלוקת הרשב"ם ורבותיו תלי בהחקירה הנ"ל, אז לא אמנע מלכתוב כעת דהא הכל הוא רק לעורר להעמיק בתוך עניינים אלו. הנה דברי רבותיו של הרשב"ם צ"ע דהא האיך אפשר לומר דכש אחד אומר להמחזיק שיש עליו ערעור ושיחזיק השטר שלו שזה לשה"ר, חוץ ממה שזה לתועלת הא אינו מכוון רק להציל המחזיק מהמרא קמא, אבל למעשה כך כתבו רבותיו של הרשב"ם, ממילא זה וודאי שלצד ב' שהאסור הוא משום שמזיק למי שמספרים עליו אז וודאי דזה לא שייך כאן במחאה, דאדרבה הא כל כוונתו הוא להציל המחזיק מן המערר, משא"כ לצד א' שהאסור הוא לדבר בגנות האדם או אולי יש להבין דעת רבותיו של רשב"ם, משום דס"ל דאיסור לשון הרע הוא הסיפור הרע, ואפילו שאין מטרת הסיפור לספר עליו אלא אליו, כמו כאן שהוא רוצה שהדבר יגיע לאזניו שאומרים עליו שהוא גולן וכדומה, ומה שאומר לאחרים הוא מפני שאינו יכול לגשת אליו, והוא מודיע לאחרים לא בכדי שרוצה לדבר עליו רע אלא בכדי שהדבר יגיע אליו, עכ"ז אסור מאחר שסו"ס הוא מדבר עליו רע, וזהו גופא הלשון הרע, ולכן לשיטה זו לא איכפת לן מכוונתו ואפילו שאינו מתכוין כלל לפרסום הדבר הרי סו"ס סיפר רע על חברו וזה הולך ומתפרסם על ידו נמצא כל שדיבר רע באופן שהרע מתפרסם אפילו שאין כוונתו לפרסום כלל וגם אינו מביע דעתו שכן הוא אלא שרק אמר לו פ' ומטרתו שפלוני ישמור על שטרו עכ"ז הוי לשון הרע ולכן ס"ל דבמחאה שאומר פלניא גולנא הוא הרי בזה משום לשון הרע.

אבל להניח שמה שכתבנו עד עכשיו הוא מובין אבל לפי זה קשה מאוד מאי מהני באפי תלתא, וראיתי שכתבו דההסבר הוא דכל שאמר בפני ג' מאחר דאין זה מוסיף לפרסום דמאחר דאתאמר בפני ג' נחשב הדבר למפורסם נמצא שמה שאומר הלאה הוי סיפור שאינו עשוי לפרסם הקול אין בו משום לישנא בישא ומ"מ נר' דגם לשיטה זו כל שמתכוין לפרסם הקול ולהרע לו בודאי

³⁹ דכיון דכל האסור הוא ההיזק, א"כ אם כבר מותר לפרסם עצם המעשה, אז אין שום חילוק אם זה בקיצור או באריכות.

⁴⁰ נפק"מ זה שמעתי מהבה"ח לייבוש גאלדשטיין נ"ו.

⁴¹ כצד זה מוכרע ממעשה דמרים דאף שלא הקפיד משה ע"ז כלל עכ"ז הוי לשון הרע, דמשמע מזה דיש מעשה איסור בעצמותו בגוף מעשה הסיפור כמסקנת הח"ח.

⁴² כמובא בגמ' [בבא קמא כז.]: קרע את כסותי שבר את כדי חייב על מנת לפטור פטור. ועיין בכתובות נו. בתוס' בסוף העמוד שהוא מדין מחילה אמנם אפשר שצריך מחילה מפורשת בפה

⁴³ כדי להבין הנפק"מ יש להקדים [משום חוסר הזמן לא למדין מספיק הסוגיא ואתם הסליחה].

בגמ' במסכת ב"ב [לט ע"א] מי אמר ר' יוחנן מחאה בכמה, ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן מחאה בפני שנים, ר' אבהו אמר ר' יוחנן מחאה בפני שלשה, לימא דרבה בר רב הונא קא מיפלגי דאמר רבה בר רב הונא כל מילתא דמתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא, מ"ד בפני שנים לית ליה דרבה בר רב הונא, ומ"ד בפני ג' אית ליה דרבה בר רב הונא וכו'

וכתב הרשב"ם [שם ד"ה ומ"ד בפני בפני ג' אית ליה דרבה בר רב הונא וכו'] בשם כל רבותינו שהמספר למחזיק שפלוני מחה בו ואמר שהוא יושב בקרקעו בגזלנות הוא מספר לשה"ר על המערער שעשה דבר רע שאמר על פלוני שהוא גולן, ולפי"ז ביארו שזה טעמו של מאן דאמר בפני שלשה, כי בלא זה אי אפשר למסור למחזיק את המחאה משום איסור לשה"ר, אולם הרשב"ם חולק עליהם וסובר שלא שייך לומר שבסיפור "פלוני מחה בך" יש איסור לשה"ר, שהרי עיקר המחאה היא כדי שהמחזיק ידע עליה ואיך נאמר שהסיפור למחזיק הוא מעשה איסור ואדרבא מצוה לומר למחזיק שבעל השדה אומר שהוא גולן כדי שישמור את שטרו.

[והר"י מייגש ד"ה מ"ד בפני שלשה כתב שאין בסיפור "פלוני מחה בך" איסור לשון הרע, מפני שהמערער רוצה שיעבירו את דבריו למחזיק כדי לבטל את החזקה ואין איסור לשון הרע כאשר זה שמספרים עליו נוח לו בסיפור זה. והמאירי (ד"ה זה שביארנו) ביאר שאע"פ שיש בזה קצת לשון הרע, מכל מקום מותר לספר את המחאה כיון שהדברים אינם נאמרים בכוונת לשון הרע אלא לצורך עסקי ממון ובתורת עדות]

נפק"מ יג' 49 אם ⁵⁰ יש איסור לשון הרע כשכותב RATING נמוך על חפץ ועל סערוויס.

לצד א' שהקפיד קרא על המעשה של המספר, דהיינו הפעולה, אז אולי ⁵¹ אין בזה לשה"ר כלל.

לצד ב' שהקפיד קרא על הנזק שיוצא למספר, דהיינו התוצאה, אז אולי אסור ⁵² ליתן ציון נמוך.

לצד ב' שהקפיד קרא על הנזק שיוצא למספר, דהיינו התוצאה שאסור לו לספר על אחר משום כבודו, אז מותר ⁴⁵ למחות אפילו בפני ב'. ⁴⁶

נפק"מ יב' 47 אם ההיתר שנאמר באפי תלתא דמותר לספר משום חברך חברא אית ליה, אם ההיתר הוא אפילו במתכוון לספר לשה"ר או רק בדרך אקראי. ⁴⁸

לצד א' שהקפיד קרא על המעשה של המספר, דהיינו הפעולה, אז וודאי דכל ההיתר הוא רק כשאינו מתכוון לספר לשה"ר.

לצד ב' שהקפיד קרא על הנזק שיוצא למספר, דהיינו התוצאה אז אפילו אם מכוון לספר לשה"ר אינו עובר.

מקורות וביאורים

מילתא דמיתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא, ודבר שנספרסם אין עליו אסור לשה"ר, אבל אם האיסור הוא לדבר בגנות אז לא מהני מה שכבר נתפרסם,

⁴⁹ הנפק"מ הזה נוגע מאוד ויש הרבה מה לכתוב וכן יש הרבה סברות לכל הצדדים ואי אפשר לפרטם כי רבים הם והזמן דחוק והעיקר הוא לעורר המחשבה.

⁵⁰ כהיום מצוי שלכל חפץ שקונים באתר [אינטרנעט] וכן כשמקבלים שרות [סערוויס] אז יש RATING דהיינו שיש חמש כוכבים ויש לציין האיך הוא החפץ, והאיך היה הסערוויס, וכן יש review ויש לעיין אם יש בזה לשה"ר דמאי שנא אם אתה אומר לחבר שחפץ של פלוני ושרות של פלוני אינו טוב דהוה לשון הרע, למה שנותן לו "רעטיניג" נמוך, וי"ל שתלי בהחקירה הני"ל.

⁵¹ דהא לצד זה האיסור הוא לדבר בגנות, אז אולי י"ל דבעצם יש בעיה גדול לאדם לקנות באתר דהא אין אתה יודע מי הוא המוכר ומה המצב של החפץ דהא אי אפשר לראות החפץ בפועל, רק ע"י תמונה וזה לא מספיק אם רוצין לעמוד על האיכות של החפץ, ממילא **עלה בלבם רעיון** שכדי שיהיה אפשר לקנות באתר אז יעשו שיוכלו לציין על כל חפץ המצב של החפץ כדי שידע האדם המצב של החפץ והאיכות של החפץ והשרות של הקאמפני, וממילא נמצא דכשאדם מקבל חפץ שאינו כ"כ טוב ונותן ציון נמוך אז אין הוא מדבר בגנות, רק שעושה מה שכולם הסכימו שזה הדרך למכור באתר, וזה הוה דרך של מקח וממכר ואינו בכלל בתורת גנות, ועוד נקודה דאינו מדבר נגד אדם דכל קאמפני על האתר לא הוה אלא לופט, דאין אף אחד יודע מי זה, וכשאתה כותב אתה סתם כותב בנוגע אם זה חפץ טוב או לא [איני מדבר עכשיו מההיתר של לתועלת, דהא אפשר דזה היתר לשני צדדי החקירה, או דכבר כבר יהיה הרבה אנשים שיאמרו ציון נמוך ואני איני צריך להיות האדם לזה, אני רק מדבר מצד לשה"ר] דאי אפשר רק אם נותן ציון.

⁵² דהא למעשה הוא מזיק חבירו, אמנם מכל מקום נראה דגם לצד זה אם זה ממש רק כדי להציל עשוק מידי עושקו, וודאי דמתר.

שאסור ורק כשיש כאן רק סיפור בעלמא הוא דס"ל דכל שאין תוצאה דפרסום ואין כאן מטרת פרסום אין בזה משום לשון הרע ואמנם בפני שנים יש כאן תוצאה דפרסום ואפילו שאין כאן מטרת פרסום יש בזה משום לשון הרע ואמנם דעת הרשב"ם היא שאין ע"כ תוכן דבריו, ואני לא מיבין אפילו מילה אחת הא כיון דעיקר האסור הוא לדבר בגנות אז מה מהני שזה כבר מפורסם וצ"ע.

⁴⁵ הרשב"ם סובר כצד זה דכל האסור הוא משום דמזיק חבירו וכאן אדרבא הא מציל חבירו שאינו אובד השדה שלו.

⁴⁶ אבל עצם הדין של מחאה צ"ע לענ"ד.
דהא בפשטות חז"ל תיקנו שצריך למחות דאם לא אז אין הלוקח צריך להזיר בשטרו כל כך הרבה זמן, מה שהרשב"ם אומר שיש היתר לדבר לשון הרע הוא כדי שישמע המחזיק ויהיה זהיר בשטרו, יש להקשות דהא לפי דברי המוחה וודאי דליכא להמחזיק שטר, דהא לשיטתו דהמחזיק הוא גנב נמצא דוודאי אין לו שטר, א"כ האיך אפשר לומר דחייבו חז"ל למחות שפלוני הוה גזלן הא לשיטתו דאין להמחזיק שטר על הקרקע דהא הוא צועק שהמחזיק הוא גנב א"כ איך אפשר שחז"ל חייבו לעשות דבר שהוא אסור ויש לעיין ולכתוב הרבה אבל הזמן דחוק מאוד מאוד ואתכם הסליחה..

⁴⁷ כתב הרמב"ם [הלכות דעות פ"ז ה"ה] דבלשוה"ר שנאמר באפי תלתא מותר לספר משום חברך חברא אית לי אמנם רק כאשר מספר בדרך אקראי ולא במתכוון לספר לשה"ר.

ויש להקשות דממנ"פ אם לא מתפרסם מאי שנא בדרך אקראי דמותר באפי תלתא ומאי שאני מסתם לשה"ר דאסור, ואם מתפרסם מדוע צריך שלא יתכוון ללשוה"ר, אלא ודאי דאם כבר מפרסום ליכא איסור לשה"ר ורק יש צורך שלא יהא כאן מן המיידה הרעה, ולכן צריך שיתכוון לומר רק בדרך אקראי ולא ע"מ לומר לשה"ר, וזה תלי בהחקירה הני"ל.

⁴⁸ הנפק"מ הזה נוגע מאוד בנוגע השאלה לגבי אם עתון הוה לשון הרע, ויש הרבה מה לכתוב אבל הזמן לא מספיק לזה.

והנה בפשטות ההיתר לפרסם את לשון הרע בעיתונים בלי איסור כלל הוא מהגמ' במסכת ערכין [טז ע"א] אמר רבה בר רב הונא כל

לצד ב' שהקפיד קרא על הנזק שיוצא למסופר,
דהיינו התוצאה, אז אולי יש בזה לשה"ר.⁵⁷

נפק"מ טו' 58 אם יש איסור לשון הרע מותר⁵⁹
לכתוב,⁶⁰ ולקרוא⁶¹ עתון דהא יש בו לשה"ר
שמדבר בגנות אנשים.⁶²

נפק"מ יד' 53 אם⁵⁴ יש איסור לשון הרע
כשכותב RATING טוב⁵⁵ על חפץ ועל סערוויס,
שבאמת אינו טוב בכלל ועושה רק כדי לעשות
טובה לחבירו.

לצד א' שהקפיד קרא על המעשה של המספר,
דהיינו הדיבור של גנות, אז וודאי דליכא⁵⁶ בזה
לשה"ר כלל.

מקורות וביאורים

שצריך לדעת המתהווה בעולם, ורצו שיקראו מן
'המותר בפ"ך', דבר המנוקה משלש עבירות ודומיהן.

(ב) הטעם השני שנתמעטו הלבבות והכוחות ורבים מעם
ישראל נמשכו לצד הטומאה ר"ל, והרבה מזה אגב
פרסום דבריהם שכח הפרסום רב כידוע, אשר על כן
ראו לנכון שמתוך עתון שמרים קרן התורה והמצוות
יתחזקו הרבה טעם ישראל בדעת התורה והאמונה
וללכת בדרך ישראל סבא.

וראיתי שכתבו דאף שידעו שעל הרוב קשה מאוד לעתון להמלט
מעניני לשה"ר רכילות וליצנות, ועוד שעלול לגרום אחריו ביטול
תורה לכן עליה, ועוד שקשה להבהיר דעת תורה ברורה בדרך זו,
מ"מ ראו שהתועלת רבה על הנזק ועת לעשות להשם.

אבל למעשה עכ"פ לאלו שרוצים להזהר בדברים אלו צריכין
לדעת מה כן נקרא לשה"ר ומה אינו לשה"ר, דיתכן דאין שום
לשה"ר בזה, ולא ראיתי רק מעט שכתבו בענין עתון ממילא
כתבתי השאלה רק בתורת לשמע דעת הקהל בענין זה,
ולערוך דברים שיש לחשוב עליהם, אבל היות שיש הרבה
חילוקים בזה ממילא נא לקראות מתחילה ועד הסוף ורק
אח"כ להתחיל אם הקשיות.

⁶⁰ חומרת לשון הרע קיימת אף בנכתב ולא רק בנאמר, וכן מבאור
בגמ' במסכת סנהדרין [כ"ו ע"א] שדרשה את הפסוק [תהלים י"א
ב] כי הנה הרשעים ידרכון קשת כווננו חצם על יתר על שבנא
שהיה ממונה על ביתו של חזקיהו המלך כשבא סנחריב הרשע
לצור על ירושלים כתב שבנא פתק לסנחריב ובו הצהרה שבנא
וסיעתו השלימו חזקיהו וסיעתו לא השלימו ובכך ביקש להפלייל
את חזקיהו הסביר רש"י את הפסוק סנהדרין שם כווננו חיצם על
שם שעל ידי החץ הוא מבקש להמית את אדוניו בלשון הרע
הכתוב שם ועל כך נאמר ירמיהו [ט' ז'] חץ שחוט לשונם מרמה
דבר וכדברי הגמרא בערכין [ט"ו ע"ב] אין חץ אלא לשון הרי שגם
בכתיבה כמו בפתק שכתב שבנא לסנחריב יש איסור של לשון
הרע.

⁶¹ דיש נפק"מ בין הכותב להקורא, דהכותב העתון י"ל שאינו לשון
הרע כלל משום שזה לתועלת שהעתון זה כח נגד מי שרוצה לצער
כלל ישראל, בין אם זה גוי אוי יהודי וכדומה בזה שיועד שהעתון
יכתוב הכל זה ימנע אותו מלעשות מה שרוצה ויהיה זהיר בצרכי
ציבור החרדים, אבל הקורא ליכא היתר זה דהא בין אם הוא לא
יקרא ובין אם הוא יקרא לא יהיה שום נפק"מ, רק אולי י"ל שכיון
שאם כל אחד ימנע עצמו מלקרא העתון אז לא יהיה בכלל
להעתון כח של העתון, דהכח הוא במה שיתפרסם בין ציבור
החרדים מה שעשה פלוני אלמוני, ואם כל אחד זהיר מלקראות
אז נמצא דבטל הכח ממילא נמצא דההיתר של תועלות שיש
להכות יש נמי להקורא וצע"ג.

⁶² בעצם הקושיא וודאי דיש חילוק על מי הוא המדובר.

(א) יש עסקנים [ר"מ שרים ח"כ] שעדיין אינם שומרי תורה
ומצוות שנתפסו בקלונם על ידי השלטונות כגון שקבלו
שוחד וכדו' האם הותר לכתוב קלונם ברבים ולביישם

⁵³ הנפק"מ הזה נוגע מאוד ויש הרבה מה לכתוב וכן יש הרבה
סברות לכל הצדדים ואי אפשר לפרטם כי רבים הם והזמן דחוק
והעיקר הוא לעורר המחשבה.

⁵⁴ כהיום מצוי שאדם מוכר חפץ על האתר וכל חפץ שיש עליו
RATING טוב יש עליו יותר קופצים ויש שרוצים שיהיה להם ציון
טוב אז מבקשים מחברים לכתוב על הציון שלו שזה טוב מאוד,
בזמן שבאמת אינו כן, יש לעיין אם יש בו אסור לשה"ר, [לכאורה
אסור לפני עור לא תתן מכשול וודאי שיש, אבל השאלה כאן הוא
מצד לשה"ר].

⁵⁵ זה וודאי דבפשטות ליכא אסור לשה"ר על דבור טוב, לצד א'
שכל האיסור הוא לדבר בגנות חברו או וודאי אין לומר דיש אסור
לכתוב ציון טוב, אבל לצד ב' דהאסור הוא משום דע"י הדיבור רע
הוא מזיק חבירו, א"כ כאן נמי הדיבור מזיק חבירו, אבל למעשה
נראה שחסר כאן בהחפצא של האסור של לשון הרע דאפילו
האסור הוא להזיק אבל האסור הוא להזיק ע"י לשה"ר, ועוד נקודה
שבלשה"ר זה מזיק ישר ובציון טוב העצם הציון לא הוה רק גורם
הזיק וזה אינו דומה ללשה"ר שהוה הזיק ישר.

⁵⁶ דהא לצד זה האיסור הוא לדבר בגנות, אז אולי י"ל דבעצם יש
בעיה גדול לאדם לקנות באתר דהא אין אתה יודע מי הוא המוכר
ומה המצב של החפץ דהא אי אפשר לראות החפץ בפועל, רק ע"י
תמונה וזה לא מספיק אם רוצין לעמוד על האיות של החפץ,
ממילא **עלה בלבם רעיון** שכדי שיהיה אפשר לקנות באתר אז
יעשו שיוכלו לציון על כל חפץ המצב של החפץ כדי שידע האדם
המצב של החפץ והאיות של החפץ והשרות של הקאמפני,
וממילא נמצא דכשאתם מקבל חפץ שאינו כ"כ טוב ונותן ציון
נמוך אז אין הוא מדבר בגנות, רק שעושה מה שכולם הסכימו
שזה הדרך למכור באתר, וזה הוה דרך של מקח וממכר ואינו בכלל
בתורת גנות, ועוד נקודה דאינו מדבר נגד אדם דכל קאמפני על
האתר לא הוה אלא לופט, דאין אף אחד יודע מי זה, וכשאתה
כותב אתה סתם כותב בנוגע אם זה חפץ טוב או לא [איני מדבר
עכשיו מההיתר של לתועלת, דהא אפשר דזה היתר לשני צדדי
החקירה, או דכבר כבר יהיה הרבה אנשים שיאמרו ציון נמוך ואני
איני צריך להיות האדם לזה, אני רק מדבר מצד לשה"ר] דאי
אפשר רק אם נותן ציון.

⁵⁷ דהא למעשה הוא מזיק חבירו, **אבל עיין בהציון הנ"ל שבפשטות**
לא הוה לשה"ר, וכתבתי בעיקר לעורר המחשבה, ולהזכיר שאולי
יש בזה לפני עור.

⁵⁸ הנפק"מ הזה נוגע מאוד ויש הרבה מה לכתוב וכן יש הרבה
סברות לכל הצדדים ואי אפשר לפרטם כי רבים הם והזמן דחוק
והעיקר הוא לעורר המחשבה.

⁵⁹ יש להקדים.
הנה גדולי דורות האחרונים ראו צורך לייסד עיתונים לציבור של
שומרי תורה ומצוות וזאת משני טעמים.

(א) הראשון שלא ישתו מבורות נשברים - מעתונים של
פורקי עול שמלאים כפירה וכל חלקי העבירות, ובלא
עתון כלל אי אפשר שכבר הורגלו דורות אלה מאד

לצד א' שהקפיד קרא על המעשה של המספר, שעצם המעשה סיפור אסור, דזה גנות לדבר בקלון חבירו, יש לתרץ דכיון דהעיקר האיסור הוא לדבר בהגנות אז ליכא נפק"מ אם זה אדם או דומם.

לצד א' שהקפיד קרא על המעשה של המספר, דהיינו הפעולה, אז לכאורה יש⁶³ בזה לשה"ר.

לצד ב' שהקפיד קרא על הנזק שיוצא למסופר, דהיינו התוצאה, אז אולי אין בזה איסור לשה"ר⁶⁴.

ובנוגע הקשיא שהרי דהלא כל ענין דיבור לשון הרע אינו אלא עוון שמדבר רעה על חבירו, מה שייך הוצאת שם רע על עצים ואבנים.

מקורות וביאורים

יש בחפץ חיים כמה פרטים כיצד מותר לפרסם זאת וגם בזה צריך להיות בקי בדינים אלה.

⁶³ דהא כיון ד'האיסור של לשה"ר הוא מחמת דיבור בגנות, א"כ אם העתון מדבר בגנות אנשים אפילו ברמז אולי יש איסור בדבר [אפילו על גוי אולי אסור עיין בהנפק"מ לעיל] ואפילו זה נכתב רק ברמז אסור, ובא"י זה יכול להיות יותר שכיח משום שהרבה מהמשלה [של הכופרים] הם יהודים שומרי תורה ומצות שאסור לדבר אליהם, ואין לי זמן להאריך אבל לעורר זה מספיק.

אבל חשבתי [זה נראה יותר כפורים תורה אבל יש לי הגרשה לזה ממילא לא אמנע מלכתוב אולי אני יקבל קצת מדעת הקהל יותר בהירות בהענין] דגבי פלוטיג למשל בין הדעמקראטען והרופאבלקנער אז כשאתה מדבר על הצד השני אתה לא מדבר על האדם אלא בשהול שאתה על צד א' או ממילא כל מי שהוא על צד ב' אתה מדבר עליו אבל לא מצד גנות עליו אלא כך הוא לכתחלה הדרך שמדברין על נצד השני לא משום הגנות אלא משום שאני מצד זה.

⁶⁴ דהא למעשה כיון שזה מפורסם אז במה שאני קורא אין אני מפסיד יותר, אבל זה קשה דכל מקבל יכול לומר כן ויש להאריך אבל הזמן קצר מאוד מאוד.

אף שלכאורה אין בזה כל תועלת שמא כיון שאינם שומרי תורה ומצוות אין איסור לספר עליהם לשון הרע אף שאין בזה כל תועלת.

(ב) בנוגע לעסקני ציבור שומרי תורה ומצוות שדרך עורכי העיתון לתקוף ולגנות כל מיני טעויות או פעולות של עסקני ציבור וזה נעשה לתועלת הציבור ומצוי שהדברים נכתבים לאחר מעשה שכבר אי אפשר לתקן הדברים האם מותר לספר את הדברים ברבים, ואפילו אם נאמר שכותב רק כדי להרתיע אותם מלהמשיך לעשות דברים כאלה, אבל מכיון שבזה ההבדל דק מאד בין תועלת לרכילות מוסר ומלשין א"כ צריכין לדעת דלא נכשל בזה באיסורים החמורים האלה.

(ג) לגבי ההיתר של באפי תלתא' ידיעה שכבר ספרוהו לשלושה אנשים כיון שחברך חבא אית ליה אין בזה איסור לשון הרע, האם שייך בכלל היתר זה לספר בעתון חרדי דבר שנודע ברבים ע"י עתון של הגוים שלכאורה קוראי העתון החרדי אינם חשופים לתקשורת שלהם והם אינם יודעים מזה, ועוד שגם בזה